

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

ECONOMICS OF UKRAINE AND ITS REGIONS: PROBLEMATIC ISSUES

УДК 332.13 : 330.13

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОГРАМУВАННЯ ТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВИМИ ПРОЦЕСАМИ

В.І. Захарченко, д.е.н., професор

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Т.К. Метіль

Ізмаїльський державний педагогічний університет, Ізмаїл, Україна

Захарченко В.І., Метіль Т.К. Формування регіональної системи програмування та стратегічного управління маркетинговими процесами.

Визначено концептуальні підходи до оцінки зовнішньоекономічної діяльності та якості виробничих процесів українських регіонів. Запропоновано інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності регіону з використанням методів експортного аналізу та програмування.

Ключові слова: концептуальні підходи, інструменти, регіон, відтворення, прогнозування, програмування, маркетингові процеси, стратегічне управління

Захарченко В.І., Метіль Т.К. Формирование региональной системы программирования и стратегического управления маркетинговыми процессами.

Определены концептуальные подходы к оценке внешнеэкономической деятельности и качеством производственных процессов украинских регионов. Предложены инструменты регулирования внешнеэкономической деятельности региона с использованием методов экспортного анализа и программирования.

Ключевые слова: концептуальные подходы, инструменты, регион, воспроизведение, прогнозирование, программирование, маркетинговые процессы, стратегическое управление

Zakharchenko V.I., Metil T.K. Formation of regional system of programming and strategic management of the marketing process.

Defined conceptual approaches to evaluating foreign economic activity and quality of production processes Ukrainian regions. Instruments proposed regulation of foreign trade activities in the region using the methods of analysis and programming of export.

Keywords: conceptual approaches, tools, region, reproduction, forecasting, programming, marketing processes, strategic management

В умовах інтеграції України у світове економічне співтовариство та лібералізації зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) існує доцільність комплексного стратегічного планування розвитку регіонів, що включає міжнародне економічне співробітництво [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій

В процесі виконання цього дослідження автори опирались на праці наступних вчених: Амоша Д.І. [7], Букринський Б.В. [6], Василенко В.М. [2], Вахромов С. [3], Дубницький В.І. [7], Захарченко В.І. [4-6], та ін. Але у цих роботах слабо висвітлено програмований розвиток зовнішньоекономічної діяльності регіонів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Завдання полягає в тому, щоб з урахуванням специфічних особливостей участі регіональної економіки в міжнародному та внутрішньо країновому відтворювальному процесі, з урахуванням основних соціально-економічних орієнтирів економіки трансформаційного періоду використовувати нові концептуальні підходи до оцінки ролі зовнішньоекономічної діяльності в активації відтворювальних процесів українських регіонів і нове методичне забезпечення механізму оцінки та підвищення ефективності регіональної ЗЕД у всіх формах її проявлення.

Мета статті з урахуванням сучасних особливостей економіки України визначити концептуальні підходи до оцінки стійкості зовнішньоекономічної діяльності та виробничих процесів у вітчизняних регіонах.

Виклад основного матеріалу дослідження

Загальну схему концептуального підходу до вирішення досліджуваної задачі представимо у вигляді рис. 1.

Для цілей виявлення «ефективних форм» ЗЕД конкретного регіону, які активізують надходження інвестицій у галузі регіональної економіки, доцільно ввести кількісні вимірники (індикатори) ефективності тих чи інших видів і форм ЗЕД регіону. На наш погляд підсумкове уявлення системи індикаторів зовнішньоекономічної діяльності в українському регіоні можливе з виділенням наступних типологій: (А) види

міжнародної співпраці; (Б) форми міжнародної економічної співпраці (табл. 1).

Проведене дослідження економіки регіонів українського Причорномор'я показало, що позитивними рисами регіонального розширеного відтворення в системі «вартість – якість», виступають: 1) логістичний потенціал; 2) споживчий попит; 3) рівень енерго-забезпечення; 4) фінансова безпека; 5) науково-технологічний заділ; 6) екологічні умови; 7) географічне розташування; 8) включення у зовнішньоекономічні відносини. У таблиці 1 кількісне значення індикаторів визначаються експертами при організації обстеження економіки реального регіону.

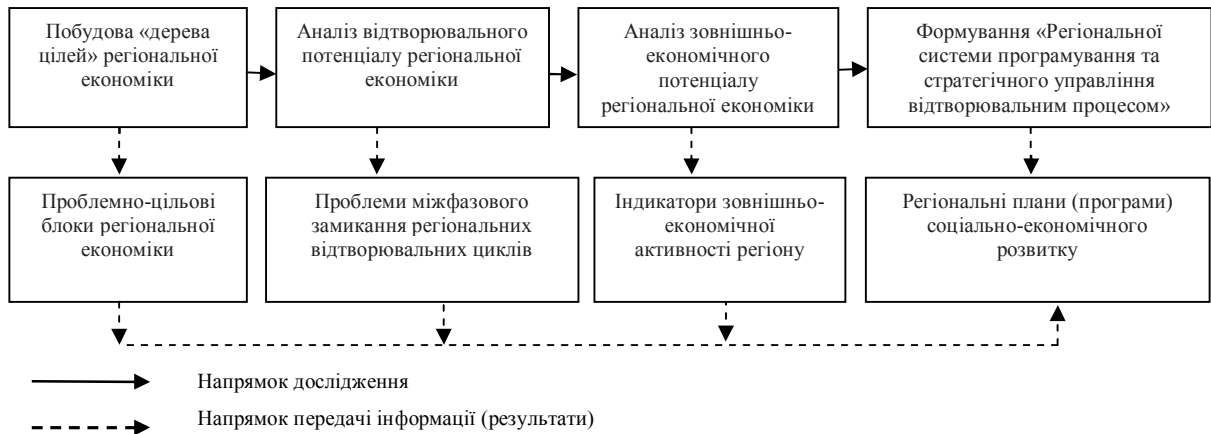

Рис. 1. Концептуальна схема програмування регіонального маркетингового процесу

Таблиця 1. Класифікатор індикаторів зовнішньоекономічної активності українського регіону (фрагмент)

Індикатори зовнішньоекономічної активності	Код	Величина індикатора для регіону
А. Види міжнародної співпраці	Z1	
A1. Коефіцієнт експортної орієнтації	Z 1.1	
A2. Коефіцієнт імпортової залежності	Z 1.2	
A2. Коефіцієнт імпортової залежності	Z 1.3	
A3. Коефіцієнт імпортозаміщення	Z 1.4	
A4. Раціональність товарної структури експорту	Z 1.4.1	
A4.1. Питому вагу в експорті продукції сировинних галузей	Z 1.4.1	
Б. Форми міжнародної економічної співпраці	Z 2	
B1. Надходження іноземного капіталу	Z 2	
B1.1. В поточному році	Z 2.1	
1.2. Обсяг накопичених іноземних інвестицій	Z 2.2, Z 2.3	
1.3. Темпи приросту притоку іноземних інвестицій	Z 3	
2. Діяльність підприємств з іноземними інвестиціями (ПІІ)		
B2.1. Чисельність ПІІ	Z 3.1	
B2.2. Обсяг виробництва продукції ПІІ	Z 3.2	

Одночасно основними проблемами, що обмежують розвиток відтворювального процесу в регіоні, в тому числі впровадження прогресивних організаційних форм ведення бізнесу, є: (а) недостатній рівень адміністративної підтримки інвестора, складність проходження адміністративних процедур, відсутність якісної інформації про тенденції розвитку галузей; (б) нерівномірне забезпеченість робочою силою по галузях і рівню кваліфікації; (в) високий ступінь зносу технологічної та технічної бази промисловості та комуна-

льного господарства; (г) відсутність дієвої системи спонукальних механізмів інвестування у виробничий процес; (д) вузький спектр зовнішньоекономічної діяльності, орієнтованої переважно на розвиток зовнішньої торгівлі, у тому числі за рахунок виконання посередницьких (транзитних) функцій [5]. В ході обстеження відтворювального та зовнішньоекономічного потенціалу регіонів Причорномор'я виявлений склад проблемно-цільових блоків (рис. 2): (1) промисловість, (2) паливно-енергетичний комплекс, (3) буді-

вельний комплекс, (4) транспорт і зв'язок, (5) аграрно-промисловий комплекс, (6) туристично-розважальний комплекс, що вказує на доцільність і необхідність створення в регіоні регулярної процедури (системного механізму) з розділення даних галузевих бізнес-проблем засобами і можливостями активізації ЗЕД. Щодо кожного проблемно-цільового блоку експертно встановлюється пріоритетність розвитку тих чи інших форм ЗЕД в регіоні (табл. 2) [4].

Окреслені проблеми переважно належать до сфери регулюючого впливу спеціалізованих державних структур і, як наслідок, вказують на необхідність реформування чинної регіональної системи програмування та стратегічного управління відтворювальним процесом (РСП та СУВП). При

цьому місце митних органів у такій системі представляється нині суто у фіскальній сфері регулювання ЗЕД, що далеко не завжди сприяє активізації регіональних відтворювальних процесів [3].

На думку автора, поняття «регіональний програмний розвиток» відноситься до сфери інституціонального забезпечення регіональної ЗЕД, а також використовується у ланцюгу кроків у прийнятті планових соціально-економічних рішень в системі управління відтворювальними процесами (СУВП).

Очевидно, що для такого подання митних структур в РСП та СУВП потрібна розробка алгоритму формування самої системи прогнозування та управління відтворювальними процесами в регіоні (рис. 3).

Рис. 2. Зовнішньоекономічне забезпечення «дерева цілей» блока «Промисловість»

Таблиця 2. Визначення пріоритетних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону

Дерево цілей розвитку економіки	Код галузі	Ранг інвестиційних переваг галузі	Переважна форма ЗЕД (експертна оцінка)
А. Промисловість	01	6,86	
Мета: 1.Змінити структуру промислового виробництва з орієнтацією на експортну діяльність галузей. Підцілі: 1.1.Розвинути пріоритетне виробництво імпоротно-замісної продукції	01 05 03 11 10	6,64 5,38	Z1.1(0,27), Z1.2(0,60), Z1.5(0,75)
1.1.1. Розвинути глибокий маркетинг і широку кооперацію з підприємствами розвинених регіонів і країн			Z1.7(0,20), Z1.11(0,80), Z2.3(0,86), Z3(0,75)
1.2. Підвищити технічний (інноваційний) рівень виробництва			Z3.8(0,70), Z3.10(0,76), Z3.12(0,73), Z3.14(0,69), Z3.17(0,78)
1.2.1. Підвищити мобільність виробничої структури			Z3.16(0,67), Z3.8(0,81), Z3.10(0,76)
1.3. Стимулювати виробництво конкурентоспроможної промислової продукції			Z3.13(0,80), Z3.11(0,75), Z3.12(0,68), Z3.14(0,71)
1.3.1. Посилити в промисловості сприйнятливність до досягнень НТП			Z3.10(0,76), Z3.17(0,80), Z3.18(0,75)

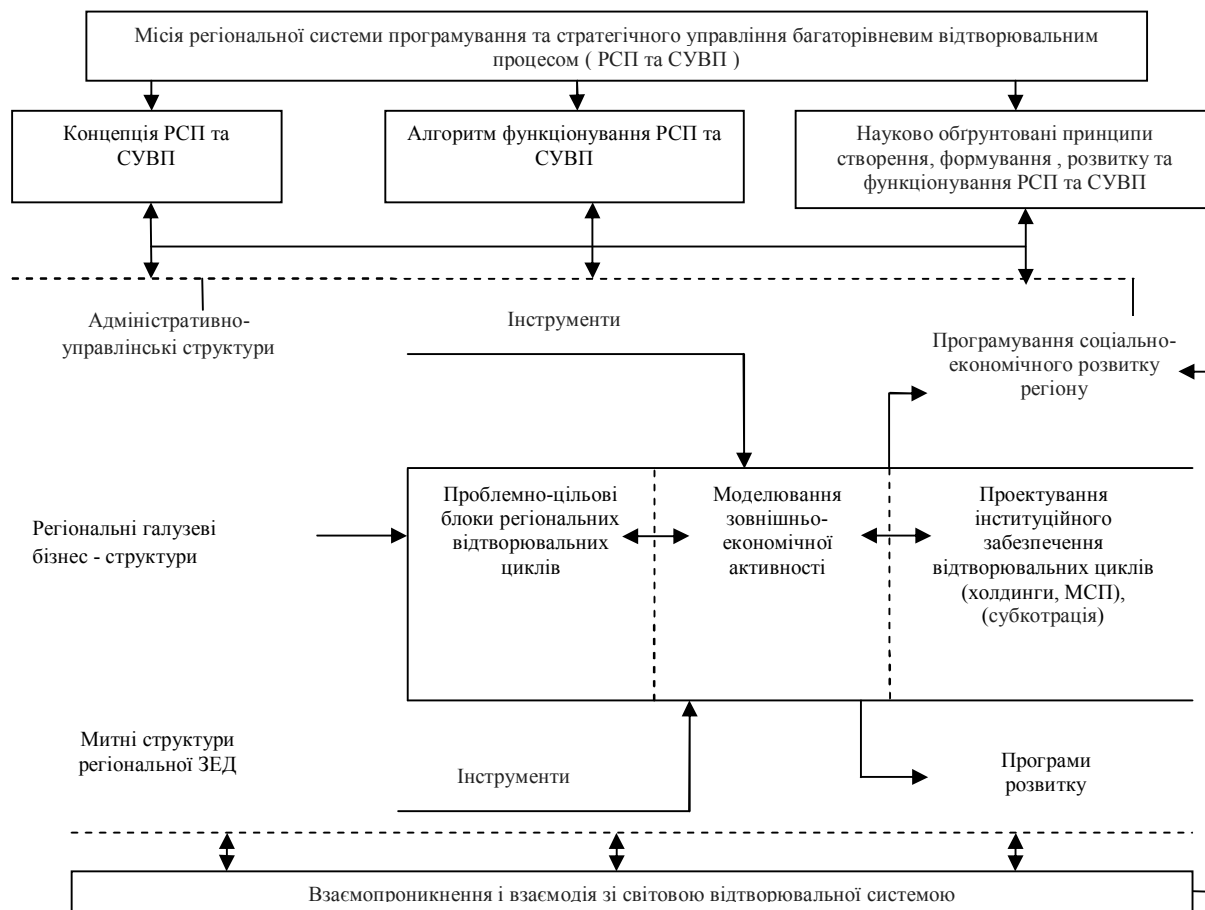

Рис. 3. Формування регіональної системи програмування та стратегічного управління маркетинговими процесами

Завдання використання митних інструментальних засобів активізації регіональної зовнішньоекономічної діяльності в контексті її впливу на відтворювальні цикли економіки регіону є слабоформалізуючою, що припускає можливість використання методів експертних оцінок [6].

В якості вихідної інформації для роботи експертних груп служать класифікатори всіх зрозумілих груп параметрів в даній задачі:

- 1) стадій відтворювального циклу (виробництво, розподіл, обмін, споживання);
- 2) галузей регіонального господарства (в рамках проблемно-цільових блоків регіональної економіки) (рис. 4);
- 3) видів і форм ЗЕД (табл. 1), безлічі інструментів регулювання ЗЕД (рис. 4).

Алгоритм розглянутого методу передбачає наступні етапи:

1. Для обґрунтування значущості заходів щодо підвищення якості управління ЗЕД формується група експертів $E_g, g=1, E$.
2. Експерти методом логічного моделювання проводять декомпозицію групових факторів (k) по інструментах регулювання ЗЕД (f), що впливають на показник ефективності діяльності господарюючих суб'єктів відповідної

групи (U), шляхом встановлення оцінок значущості – f_k .

3. Експертам видаються анкети з переліком всіх оцінок по зазначеним факторам. Результати після всіх турів експертизи оформляються у вигляді матриць l_k .

4. Оцінки впливу інструментів регулювання ЗЕД (за формами – f) на підвищення ефективності діяльності суб'єкта ЗЕД відповідної групи та їх ранги розраховуються за наступним правилом: а) визначаються оцінки; б) визначаються коефіцієнти значущості факторів (інструментів ЗЕД) по групам суб'єктів; в) за коефіцієнтами значущості ранжуються фактори (по інструментах ЗЕД).

Такий підхід дозволяє виділити пріоритетність (у вигляді рангів) застосування інструментарію в конкретній сфері ЗЕД суб'єкта конкретної групи. В результаті експертизи вдається встановити перевагу (вагу, ранг) інструментам впливу на успішність процесу звернення зовнішньоекономічних операцій по конкретній формі ЗЕД з урахуванням галузевої приналежності суб'єкта ЗЕД і його місця в регіональному «проблемно-цільовому блоці», а також до конкретної стадії відтворювального циклу регіональної економіки (рис. 5).

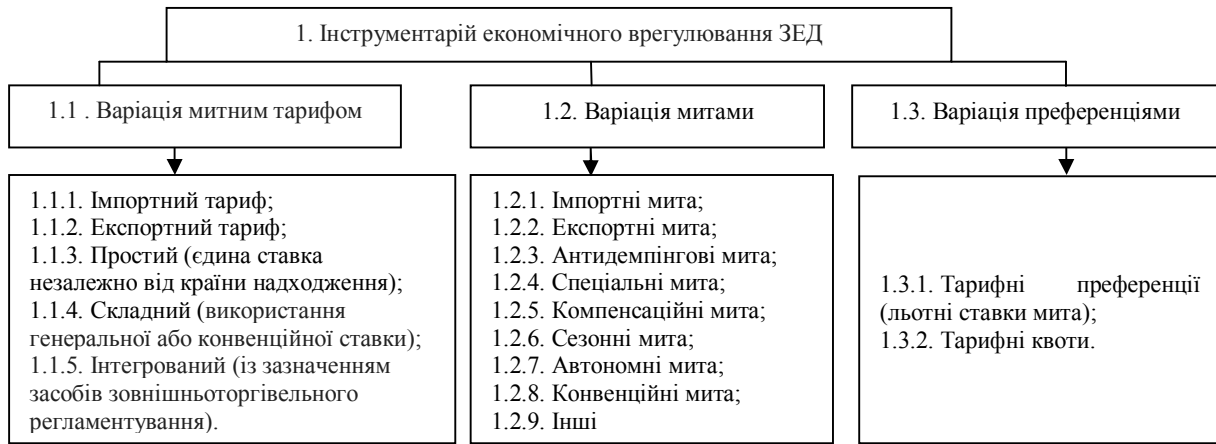

Рис. 4. Формування інструментарію економічного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю регіону

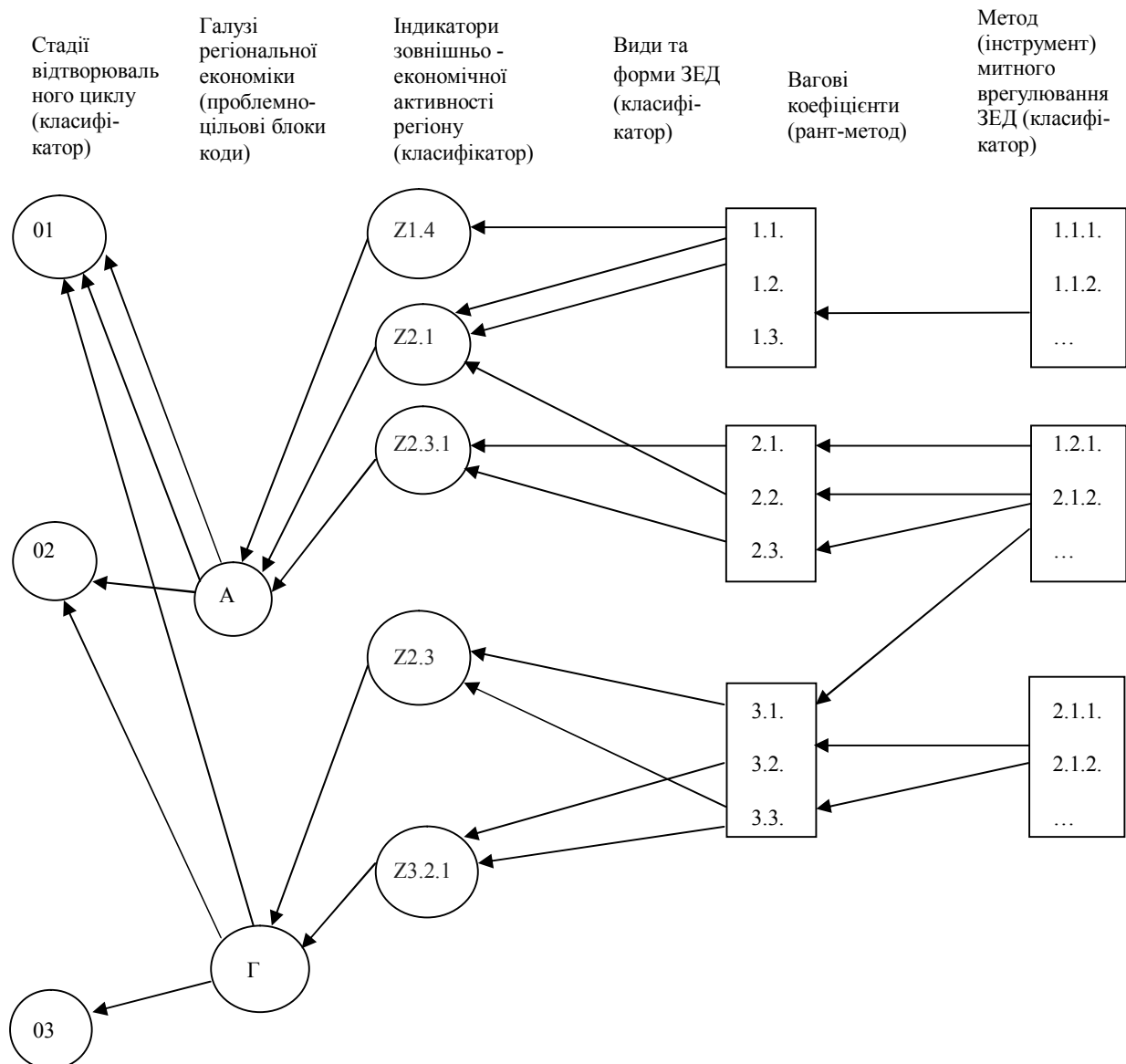

Рис. 5. Логічна модель вибору інструментального забезпечення розвитку регіонального маркетингу

При цьому використані наступні важливі для учасників ЗЕД критерії прийняття рішень: 1) забезпечення функціонального замикання відтворувального циклу; 2) галузевий пріоритет в регіональній економіці; 3) відповідність регіональної спеціалізації ЗЕД; 4) мінімальні в рамках чинного законодавства витрати учасника ЗЕД; 5) мінімізація часу узгодження міжнародних угод.

Висновки

Формування комплексної РСП та СУВП в межах позначених її елементів виявляється можливим з використанням таких інструментів як:

а) ініціація створення і розвитку структур холдингового типу переважно у високотехнологічних галузях з поетапною транснаціоналізацією їх діяльності, а також міжнародних бізнес-груп, як продовження інтернаціоналізації зарубіжних компаній у вітчизняному економічному просторі; б) стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в цілях включення його в загальноукраїнський і міжнародний поділ праці на умовах субконтрактації з великим бізнесом.

Дане дослідження виконане у межах роботи на НДР «Соціальна відповідальність бізнесу та інституціональні новації» (ДР № 0114U001555).

Список літератури:

1. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова КМ України від 21.07.2006 р. № 1001 / Офіційний вісник України. 2006. – № 30 – Ст. 2132.
2. Василенко В.Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы: [монографія] / В.Н. Василенко, О.Ю. Агафоненко, В.Е. Будяков – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 363 с.
3. Вахромов Е.Е. Роль менеджмента и маркетинга в регулировании региональной экономики / Е.Е. Вахромов. – Маркетинг. – 2004. – № 2 (75). – С. 26-35.
4. Захарченко В.І. Визначення рівня інвестиційно-інноваційної привабливості регіону [Електронний ресурс] / В.І. Захарченко, М.О. Акулюшина // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 157-166. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>.
5. Запоточний І.В. Державне регулювання регіональної економіки / І.В. Запоточний, В.І. Захарченко. – Харків: Одиссей, 2003. – 592 с.
6. Соціально-економічний розвиток регіонів Українського Причорномор'я: теорія, методологія, практика / Б.В. Букринський, В.І. Захарченко та ін. – Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2010. – 376 с.
7. Украина и её регионы на пути к инновационному обществу / А.И. Амоша, В.И. Дубницкий, В.И. Захарченко и др. – В 4-х томах. – Донецьк: Юго-Восток, 2011.

Надано до редакції 15.11.2015

Захарченко Віталій Іванович / Vitaly I. Zakharchenko
vizach@mail.ru

Метіль Тетяна Костянтинівна / Tatiana K. Metil

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Формування регіональної системи програмування та стратегічного управління маркетинговими процесами [Електронний ресурс] / В.І. Захарченко, Т.К. Метіль // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 6 (22). – С. 11-16. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n6.html>